

La rabasta

(ALDC, IV, 936. La rabasta)

Es tracta de la ‘corretja horitzontal que passa per darrere les anques de la bèstia i que subjecta la sella o el bast’. *Tafarra* (s. XV) deriva de l’ár. andalusí ATAFAR (ár. cl. ṬAFAR) (Corriente, 2003) i és congènere del port. *atafal* i el cast. *ataharre*.

Els altres mots, en general, es refereixen a la part posterior de l’animal per on passa la corretja. *Rabasta* és un compost de *rere* (< RETRO) i *bast* ‘albarda curta de càrrega’ (oc. *bast*, it. *basto*), feminitzat, d’origen incert, a través d’aquest procés: *rabasta* < *rebasta* < *reabasta* < *rerebasta*; la forma antiga, *r[e]basta* (var. *ribasta* 10, 61) es manté a les localitats occ. 91, 95, 105, 107, 109, 147 i la reducció haplògica *rere-* > *re-* es troba igualment en mots com *reretaula* > *retaule*, *rerebotiga* > *rebotiga*; més var.: *rabaste* 53, que sembla mantenir el masculí de *bast*, el dim. *rabasteta* 41, i *rapasta* 48, per intercanvi d’oclusiva o atracció paronímica formal de *pasta*. *Retranca* presenta el mateix primer element *rere-* > *re-* seguit de *tranca* (s. XVII), d’origen preromà; així com en cat. or. la primera síl·laba ha passat a [rə-] per la coneguda neutralització, en cat. occ. s’ha mantingut el timbre primitiu [re-] (en *r[e]tranca* 108, 110, 112, 143, 145, 147, 157, 159; *arr[e]tranca* 155, 165, 167, convertit en *arr[i]tranca* 163, 165, per tancament [e] > [i], com *r[i]tranca* 161, 186 i *alitranca* 168, 174, 176, 180, 185, aquest per dissimilació de líquides); tenim després les var. amb oclusiva sonora, *retranga* (com *estrincar* > *estringar*, *vinclar* > ross. *blingar*; veg. Veny, 1996: 102-103), amb la forma perifràstica *peça de la retranga* 59, el der. *retranguera* 64 (paral·lel a *ventrera*, *barriguera*, *cuera*, *gropiera*, *natxera*, etc.); i l’alg. *latranga* 85, que sembla una dissimilació de líquides dins el context **la ratranga* o una assimilació de la ròtica a la *l* de l’article.

Natxera és una var. apitxada de *natgera*, compost de *natja* ‘anca’ (< llat. vg. NATICA, der. de NATIS, o postverbal de *NATICARE) i el suf. *-era*; crida l’atenció que al mapa *anca* (veg. ALDC, I, mapa 77) no es trobi cap resultat de *natja*.

No falten els der. de *cul* (< CULUS): *culera* 44, *culana* 12, o, amb el prefix *re-*, els der. de *recular* (“qui a dû se dire d’abord de la marche en arrière des bêtes de somme”, DELL), *reculera* 76, *arreculadores* 163 i *reculants* (var. *arreculants* 140, amb pròtesi vocàlica, *regulants* 128, amb sonorització de l’oclusiva, *riculants* 84, per la fluctuació de [e]/[i]); *reculier* 2 ha substituït el suf. *-er* per l’equivalent oc. *-ier*. La *cua* és a la base de *cuera* 31, *coer* 78, 79, *couer* 79 i *cover* 82 (aquests dos darrers amb consonant antihlàtica) i el compost *trascua* 9, amb *tras* ‘darrere’ (< TRANS ‘més enllà’). *Gropiera* 3 és pres de l’oc. *gropièra*, der. de *gropa*. *Baticola* 166 és préstec del cast. *baticola*, on és compost de *batir* i *cola*.

Cinta 37 (< CINCTA ‘cenyida’) al·ludeix a la corretja i *timó* 8 potser és resultat d’una confusió de l’informant. Des d’una perspectiva geolingüística, *rabasta* ocupa una gran part del cat. or. i del nord-occ., on perviu la forma fonètica originària *r[e]basta*; *retranca/retranga* es reparteix parcialment entre el cat. or., el tort. i el val.; en aquests dos és viva l’articulació *r[e]tranca/r[e]tranga*, fins amb tancament a [i]; *tafarra*, d’origen aràbic, domina el val. i gran part del nord-occ. *Natxera*, localitzat en punts orientals, presenta un ensordiment de la palatal propi de l’àrea (com *mi[tʃ]a* ‘mitja’, *fe[tʃ]e* ‘fetge’, etc.).

Són mots normatius *tafarra*, *rabasta*, *retranga* i *reculants* (“corretges del carro que van enganxades a la retranga”), des del DG₁, 1932; *retranca*, des del DIEC₁, 1995.